

Vybrané teoretické aspekty provádění školních studií v adiktologii

Michal Miovský

VÝUKOVÝ TEXT

**Publikace vznikla a byla vydána pod odbornou
záštitou a koordinací:**

Centra adiktologie, PK 1. LF UK v Praze a VFN v Praze

Díky finanční podpoře:

**projektu Příprava a rozvoj denního magisterského studia oboru adiktologie
CZ.2.17/3.1.00/31430**

**Evropský sociální fond
Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti**

**Tento projekt je financován Evropským sociálním fondem, státním rozpočtem České
republiky a rozpočtem hlavního města Praha.**

Výukový text

Vybrané teoretické aspekty provádění školních studií v adiktologii

Autor: Michal Miovský

Centrum adiktologie

Obsah

Úvod	1
Koncepční rámec školních studií	4
Postavení školních studií v rámci sběrného systému indikátorů EMCDDA	7
Cílová populace školních studií ve spektru skupin uživatelů drog	10
Školní studie v české republice	14
Historický vývoj školních studií v ČR	14
Projekt NEAD	16
Historie projektu NEAD	16
Projekt NEAD 2000	17
Metodologické poznámky k projektu NEAD 2000	19
Cíl výzkumu	19
Organizační, ekonomické a technické zajištění projektu	19
Výběrové soubory	20
Konstrukce dotazníku a jeho položky	23

Sběr dotazníků a příprava databázového souboru.....	24
Terminologická poznámka.....	24
Příloha č.1: Dotazník NEAD 2000.....	28
N E A D	28
The Research Project on Alcohol and Nonalcohol Drugs	28
Následující otázky se týkají alkoholických nápojů - včetně piva, vína a destilátu	33
Následující otázky se týkají některých dalších drog	35
Příloha č.2: Záznamový protokol sběru dotazníků	55
Chlapci	55
Dívky	55
Použitá literatura:	59

Úvod

Oblast drogového výzkumu je v naší zemi v posledních letech jednou z nejdynamičtěji se rozvíjejících částí oboru závislostí, pro který se v českém jazyce postupně vžívá slovo adiktologie. Moderní trend vývoje je do značné míry určován současnými trendy v Evropské unii, která v této oblasti zřídila rozhodnutím č.302/93 v roce 1993 hlavní monitorovací a výzkumné pracoviště v Lisabonu (EMCDDA).¹ Jedním z nejzásadnějších úspěchů této instituce je postupné srovnávání výzkumných kritérií v hlavních oblastech zájmu pravidelného monitoringu napříč všemi členskými zeměmi. Tato zdánlivá maličkost má zcela zásadní význam právě v tom, že drogový výzkum patří již několik desetiletí k jedné z nejcitlivějších a nejohroženějších oblastí vlivu politiky a politických rozhodnutí na vědu a výzkum. Právě v oblasti hodnocení protidrogové politiky a evaluace legislativních opatření, se stále dokola přesvědčujeme o velké zranitelnosti vědy a vědeckého výzkumu ze strany oficiálního establishmentu tvořícímu, naplňujícímu a financujícímu programy protidrogové politiky každé země. Jak jsme již poukázali jinde² na příkladu srovnání výsledků výzkumů v oblasti dopadů užívání konopných drog, je třeba se stále vracet i ke zcela samozřejmým a na první pohled nejjednodušším pravidlům a kritériím, jimiž se drogový výzkum řídí, neboť se stále dokola máme možnost setkávat s různě deformovanými a

¹ European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Lisabon.

² Miovský, M., Čermák, I.: Je pro nás etický diskurz ve výzkumu jen prázdným pojmem?

In: Čermák, I., Miovský, M. (ed.) (2001): Kvalitativní metody ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí.

Sborník z konference. Albert. Boskovice.

nekvalitními studiemi, či případy desinterpretování a zneužití jejich výsledků. Uvedený příklad vytvoření jednotných kritérií v pěti základních oblastech hodnocení členských zemí EU s sebou přineslo velmi zajímavé skutečnosti, dokládající oprávněnost potřeby opakovaných revizí a průběžné kontroly prováděných a publikovaných studií (podrobněji dále viz kapitola 1.1.).

Drogový výzkum není, nikdy nebyl a logicky ani nemůže být doménou jediného oboru. Stejně jako je oblast prevence a léčby závislostí navýsost doménou multioborového pojetí, je možné obecně o oblasti drogového výzkumu říci, že bez mezioborového hlediska si v ní dnes není možné představit prakticky ani ty metodologicky nejjednodušší studie. Psychologie se tak stala pouze jedním z mnoha oborů, tvořících mezioborový rámec přístupu k závislostem a nelze proto v žádném z aplikovaných výzkumů hovořit v původním smyslu o „psychologickém, sociologickém či medicínském“ výzkumu. Multidisciplinarita narušující hranice jednotlivých oborů klade však o to větší nároky na metodologickou stránku a realizační týmy. **Školní studie, jako jeden ze specifických druhů drogového výzkumu patří svým pojetím na rozhraní výzkumu sociologického, psychologického a epidemiologického.** Hledání přesných hranic těchto oborů však v rámci školních studií prakticky postrádá smysl a **za určitý trend lze v tomto ohledu označit spíše snahu uchopovat jednotlivé jevy více v rovině deskriptivní a nikoli analytické.** Tím spíše, že školní studie patří k relativně povrchním nástrojům pravidelného monitorování a jejich schopnost skutečně hlubší analýzy je omezená.

Školní studie patří v ČR k historicky jednomu z nejdéle rozvíjených sběrných systémů dat v oblasti závislostí. Tato disertační práce překládá ukázkou komparativní studie 5 okresů jižní Moravy, sestavené z dat projektu NEAD 2000. Volba těchto pěti okresů byla dána největší možnou společnou množinou s daty projektu NEAD 98. Tím je umožněna unikátní příležitost srovnání těchto okresů jižní Moravy mezi sebou navzájem v rámci obou ročníků (1998 a 2000) a současně díky srovnatelné metodice, také mezi ročníky navzájem. Kromě jiného je pak možné srovnat jižní Moravu jako celek s ostatními kraji prostřednictvím výsledků celostátních studií, neboť

po statistickém převážení těchto 5 okresů představuje reprezentativní výběrový soubor za kraj jižní Morava.

Bez školních studií si dnes prakticky nelze představit oblast plánování a ověřování dopadu strategií primární prevence, stejně tak jako si lze jen těžko představit návrat k chaotickému provádění těchto typů studií dle různých kritérií a vzájemně obtížně srovnatelné metodice. Efektivita a využitelnost těchto studií pro strategii a plánování protidrogové politiky je dána právě vysokým stupněm sofistikovanosti, kvality a jednotných kritérií.

Koncepční rámec školních studií

V současnosti jsme v naší zemi díky procesu začleňování do Evropských struktur svědky diskuse o možnostech a problémech spojených se získáváním dat, potřebných pro dobrou znalost oblasti užívání omamných a psychotropních látek. Bez této znalosti není možné efektivně tvořit a rozvíjet strategii protidrogové politiky státu a přistupovat k takovým opatřením, která budou skutečně účinná a nikoli poplatná politickým či ekonomickým zájmům různých skupin. Diskuse se tak dotýká nejen metodologických problémů při analýze dat a problémů s jejich získáváním, ale především interpretací a následným využitím. Ustálené „sběrné“ systémy dat v naší zemi postihují pouze část okruhů (nazývaných „indikátory“), které jsou požadovány Evropskou unií³ a zmíněná diskuse se tak mj. stává klíčovou v oblasti našeho přičleňování k EU v oblasti protidrogové politiky. Podařilo se zavést systém hlášení o žadatelích o léčbu FTD⁴, který se sice potýká s některými problémy např. v oblasti definice případu a způsobu kódování údajů do formulářů dle metodiky

³Zpracováno z materiálů: Draft ASSESSMENT REPORT– CZECH REPUBLIC (2001) a Thematic Matrix

of the Work Programme (materiál poskytnutý v rámci pracovního setkání 11.-15.6.2001 na MPK při Úřadu

vlády v rámci projektu PHARE PROJECT COOPERATION EMCDDA – CEECs). Oba dokumenty je možné

též srovnat a aktuálními výročními zprávami EMCDDA (Final report 1999, 2000).

⁴Polanecký, V. a kol. (1996, 1997, 1998, 1999, 2000): Epidemiologie drog a uživatelů drog. CPDE. Praha.

hlášení FTD,⁵ ovšem jejichž řešení je spíše technicko-terminologickou záležitostí. V současnosti je díky studii PAD⁶ dokončováno srovnání v oblasti drogové mortality⁷ za období 1998-2000. Velmi kvalitně jsou po výzkumné stránce ošetřena krví přenosná virová onemocnění (BBD)⁸.

Pravděpodobně nejsilněji obsazené školní a celopopulační studie, tvoří jednu společnou oblast (indikátor). Celopopulační studie nezávisle na sobě provádí CVVM při Sociologickém ústavu AV Praha a Psychiatrické centrum Praha. U školních studií pak dokonce existují tři na sobě nezávislé výzkumné projekty, v jejichž rámci se podařilo provést několik opakovaných dotazníkových šetření (podrobněji viz kapitola 1.2.1.). Předně se jedná o dlouhodobý mezinárodní projekt ESPAD zaměřený na skupinu 16 letých středoškoláků, do něhož je Česká republika zapojena. V jeho rámci byla provedena dvě dotazníková šetření v letech 1995 a 1999.⁹ Dalším projektem je

⁵Hartnoll, R. (1994): Drug treatment reporting system and the first treatment demand indicator.

Definitive protocol. Council of Europe. Barcelona.

⁶Zábranský, T., Mravčík, V., Gajdošíková, H., & Miovský, M. (2001). Projekt analýzy dopadů

novelizované drogové legislativy v ČR. Souhrnná závěrečná zpráva. Praha, ResAd.

⁷Zábranský, T., Vorel, F. (2001): Odhad počtu zemřelých v přímém důsledku zneužívání omamných a psychotropních látek a v souvislosti s ním. Adiktologie č.2., ročník I. Tišnov. Str. 8-27.

⁸Zabezpečuje Státní zdravotní ústav (SZÚ) Praha.

⁹Hibell B. et al. (Eds): The 1995 ESPAD Report. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 26 European

Countries. Stockholm, CAN, 1997.

Čsémy L., Sovinová H., Sadílek P.: ESPAD 99 - Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách, Česká

republika, 1999. Výzkumná zpráva, PCP, 2000.

Čsémy L.: Pití alkoholu a užívání drog u dospívajících. Srovnání změn během druhé poloviny 90. let.

In: Sovinová H., Čsémy L., Sadílek P.: Zdraví a škodlivé návyky. Státní zdravotní ústav, Praha, 1999.

studie Mládež a drogy, v jejímž rámci byla u středoškoláků ve věku 15-19 let provedena celkem tři dotazníková šetření v letech 1994,1997 a 2000.¹⁰ Obě tyto studie byly prováděny na celostátní úrovni. Posledním projektem je výzkumná studie NEAD provedená na věkové skupině středoškoláků ve věku 15-19 let v letech 1996, 1998 a 2000.¹¹ Ta se od obou předchozích liší především tím, že byla původně navržena jako malá regionální studie a teprve v průběhu doby byla prováděna ve více regionech (okresech).

Školní studie jako celek jsou mezioborově pojatými výzkumnými studii zasahujícími sociologii, psychologii a epidemiologii. Každý z těchto oborů se na jejich výsledné podobě podílí nezastupitelnou součástí. Velkou výhodou těchto studií je dosažitelnost populace, na níž jsou zaměřeny. Středoškolská mládež je pro jakýkoli výzkum jednou z nejsnáze dostupných skupin, o jejímž rozložení a dalších charakteristikách máme velmi přesná data díky Českému statistickému ústavu. Současně se jedná o populaci, která se díky obsazeným věkovým kohortám nachází v klíčovém nejrizikovějším období vzhledem ke zkušenostem s psychaaktivními látkami. Jistou nevýhodou pak pouze je, že nezasahují populaci opouštějící základní školy v nižších ročnících nebo nepokračující v dalším vzdělání. Je třeba tak při zacházení s daty pracovat se skutečností, že tato vysoce riziková skupina (díky malé možnosti uplatnění a často velmi

ESPAD 95 - Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách, Česká republika, 1995.

Výzkumná zpráva, pro NCPZ vypracoval INRES-SONES. Národní centrum podpory zdraví, Praha, 1996.

¹⁰Disman, M. a kol. (1994). Drogy, alkohol, tabák a životní styl: epidemiologicko-sociologická studie o užívání drog mezi středoškoláky v ČR. HS hl.m.Prahy. Praha.

Polanecký, V. a kol. (2000): Užívání drog, alkoholu, tabáku a životní styl středoškoláků a učňů v České republice. HS hl.města Prahy. Praha. Droginfo, číslo 3, účelová publikace, Hyg. stanice hl. m. Prahy. Praha.

¹¹Miovský, M. (1997): Drogy už, anebo ještě? NEAD 96: Zpráva z výzkumu. Albert, Boskovice.

Miovský, M., Urbánek,T. (1999): NEAD 98. Zpráva z výzkumu. Albert, Boskovice.

Miovský, M., Urbánek,T. (2001): NEAD 2000. Zprávy z výzkumu za jednotlivé okresy. Albert, Boskovice.

špatnému sociálnímu zázemí) ve výsledcích zohledněna není a u žádného z citovaných výzkumných projektů nejedná se o reprezentativní soubory mládeže v uvedených věkových kohortách, ale o reprezentativní výběrové soubory středoškoláků. To např. zkresluje představu o rozšíření užívání těkavých látek, které jsou právě významně rozšířené u skupin s nejnižším dosaženým vzděláním a horším sociálním zázemím.

Postavení školních studií v rámci sběrného systému indikátorů EMCDDA

Celopopulační a školní studie společně představují jeden z pěti epidemiologických „indikátorů“. Ty jsou v současnosti považovány za minimální objem pravidelně zjišťovaných a odevzdávaných dat do centrálního pracoviště v Lisabonu (EDCDDA). Pro každý z těchto pěti indikátorů je zpracována metodika sběru a vydefinovány základní kritéria. V některých případech s větším či menším důrazem k jejich přesnému dodržení. Tyto základní epidemiologické indikátory tvoří spolu se systémem „včasných hlášení“ minimální povinný objem dat pro všechny členské země EU. S jejich pomocí jsou vytvářena krátkodobá i dlouhodobá koncepční opatření v oblasti protidrogové politiky na centrální úrovni EU (schématicky je sběrný systém na obr.1) v souladu s EU Action Plan 2000-2004 v oblasti protidrogové politiky a strategií. Všech pět indikátorů je uvedeno ve sloupci P1, řádky T1-T1 (hlavní vydefinované cíle) schématu.

Celopopulační a školní studie patří v České republice k jedné z oblastí, které jsou rozvíjeny již několik let. Celopopulačním studiím se věnují nezávisle na sobě dvě instituce. Pravidelně každý rok je prováděno šetření Centrem pro výzkum veřejného mínění při Sociologickém ústavu Akademie věd ČR. S relativně jednoduchou metodikou jsou již téměř po deset let získávána základní data o rozsahu znalosti, zkušenosti a postojů k drogám na vzorcích reprezentujících dospělou populaci ČR.¹² Nezávisle na tomto

¹²Přehled výsledků prezentován na pracovní skupině MPK 11.-15.6.2001 na Úřadu vlády ČR v rámci přípravné fáze projektu PHARE PROJECT COOPERATION EMCDDA – CEECs).

systemu pak byla provedena celkem dvě rozsáhlá a po metodologické stránce kvalitně zpracovaná šetření Psychiatrickým centrem Praha.¹³

Školní studie v rámci tohoto indikátoru představují specifický druh studií. Specifičnost spočívá jak ve věkovém složení kohort, na něž jsou zaměřeny, tak dostupností a kontextem výzkumné situace. Cílovou skupinu tvoří mladí lidé ve věku 15-19 let. Zcela ojedinělé postavení si mezi školními studii vydobyl projekt ESPAD, který je zaměřený na populaci 16letých (viz kapitola 1.2.1.). Tato studie také v současnosti představuje metodologický standard pro provádění školních studií.

¹³Přehled výsledků prezentován na pracovní skupině MPK 11.-15.6.2001 na Úřadu vlády ČR v rámci přípravné fáze projektu PHARE PROJECT COOPERATION EMCDDA – CEECs

Thematic Matrix of the Work Programme

Italic and grey fonts indicate where EMCDDA will act as a secondary information producer

EU TARGETS (EU Action Plan 2000-2004)	P1 Monitoring of the situation	P2 Monitoring of the responses
T1 Reduce prevalence of illicit drug use, as well as new recruitment, especially among young people	Drug use in general population (ki) Prevalence of problematic drug use (ki) Emerging trends (cd)	Primary prevention in schools (cd) Primary prevention in local communities (cd)
T2 Reduce incidence of drug-related health damage and drug-related deaths	Drug related infectious diseases (ki) Drug related deaths and mortality (ki)	Outreach Work (cd) Needle exchange (cd) Early health responses (cd)
T3 Increase number of successfully treated addicts	Demand for treatment (ki)	Availability of treatment facilities (cd)
T4 Reduce drug related crime	Drug-related petty crime (cd) Drug-related social exclusion (cd)	Prevention of drug related crime (cd) Social rehabilitation and reintegration (cd)
T5 Reduce availability of illicit drugs	Global availability of illicit drugs (cd) Availability of illicit drugs at street level (cd)	Interdiction measures (cd)
T6 Reduce money laundering and illicit trafficking of precursors	Drug related financial flows (cd) Flow of diverted chemical precursors (cd)	Anti money laundering measures (cd) Measures against the diversion of chemical precursors (cd)
P3		
Implementing EU JA on New Synthetic Drugs: Early Warning System & Risk Assessment		
<i>Monitoring situation and responses concerning NSD (cd)</i>		
National & Community strategies & policies (T1,T2,T3,T4,T5,T6) EU Action Plan 2000-2004	P4	
	Monitoring national & Community strategies and policies, and their impact on the drug situation	
	National & Community strategies and policies (cd)	Implementation of the EU Action Plan 2000-2004 (pi)

ki = key indicators cd = core data pi= performance indicators

se/fb/nc/vp/bsa

© EMCDDA 2001

Obr.č.1: Schématický nákres kolekce pěti základních indikátorů a systému „včasného varování“ dle EU Action Plan 2000-2004 a jejich vzájemné provázanosti vzhledem k definovaným cílům T1-T6

Základní údaje z celopopulačních studií, obvykle na kohortách 15-69 let a základní údaje ze školních studií (minimálně z věkové kohorty 16letých), tvoří základní set dat tohoto indikátoru a odpovídají cílům T1 ve schématu na obr.1. Každá z členských zemí s drobnými nuancemi provádí tyto studie ve stejných časových intervalech a

z jejich výsledků jsou pak sestavovány časové řady (viz výroční zprávy¹⁴ EMCDDA).

Cílová populace školních studií ve spektru skupin uživatelů drog

Převážná část školních studií je zaměřena na věkové kohorty mládeže 14-19 dle věku zahájení docházky na střední školu v jednotlivých zemích, event. završením povinné základní docházky. Zvláštní pozornost jsme se však v této kapitole rozhodli věnovat terminologii skupin uživatelů návykových látek, která je nesmírně důležitá právě z hlediska definice cílové skupiny, z níž určitá část zkušenost s legálními i nelegálními drogami má a někteří tuto zkušenost mají nejen opakovanou, ale vzorec jejich užívání se může nacházet na spektru blíže až k závislostnímu užívání. Za tímto účelem jsme se pokusili o doplnění původního Simonova¹⁵ dělení skupin uživatelů drog, které jsme doplnili o tři nové kategorie.¹⁶

Původní Simonovo dělení neobsahovalo kategorie 5, 6 a 8. V (1) *obecné populaci* se nachází (2) *část populace se zkušeností s nelegální návykovou látkou*. Tuto skupinu tedy tvoří všechny osoby v obecné populaci, které minimálně jedenkrát (nebo více) v životě učinily zkušenost s nelegální drogou (vyloučeny jsou děti a mladiství do 18 let, kteří mají pouze zkušenost s alkoholem nebo tabákovými cigaretami, které jsou díky jejich věku i tyto drogy nelegální). (3) *aktuální uživatelé návykových látek* jsou všichni, kteří v současnosti užívají (opakovaně, bez další specifikace frekvence) nějakou nelegální drogu. Z této skupiny např. vypadávají i lidé, kteří někdy v minulosti po nějakou dobu nelegální drogy užívali (v jakémkoli

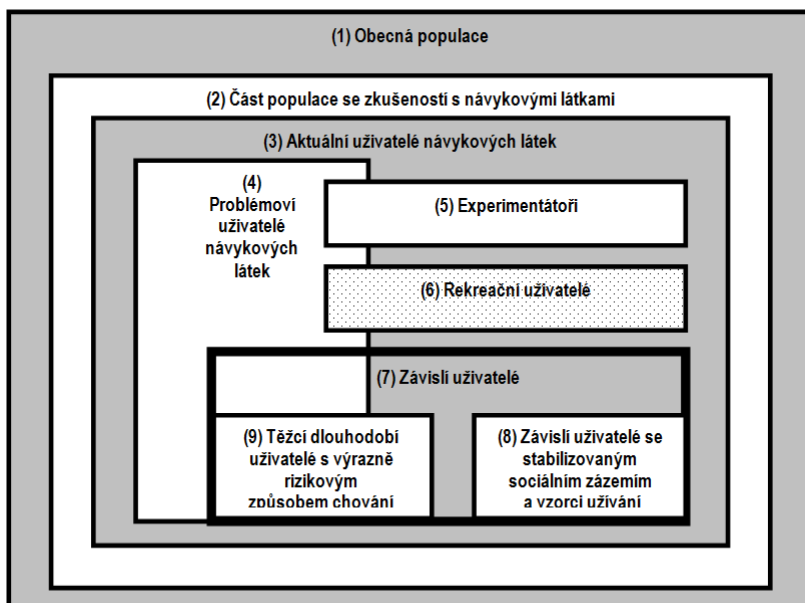
¹⁴EMCDDA: Annual Reports 1997, 1998, 2000.

¹⁵Simon, R. (1997): Estimating Prevalence using the Case-finding method: an overview. EMCDDA, Lisabon 1997).

¹⁶Miovský, M., Urbánek, T. (2002): Tabák, alkohol a nelegální drogy mezi středoškoláky: vznikla nová deviance? Čs. Psychologie, článek přijat do tisku.

množství) a nyní již tak nečiní. Podmínkou je aktuální opakované užívání.

(4) *problémoví uživatelé návykových látek* jsou uživatelé, kteří byli nuceni skrze problémy související se zneužíváním drog vyhledat odbornou pomoc. Tento termín u nás není vždy jednotně používán. Původní definice případu dle Richarda Hartnolla¹⁷ v rámci metodiky pro indikátor FTD (First Treatment Demand) byla doplněna a pod pojem *problémový uživatel* se dle definice EMCDDA neřadí uživatelé produktů konopí, dále extáze a halucinogenů, kteří jsou vykazováni zvlášť.

Obr.2: Rozlišení skupin uživatelů drog upravené volně dle Simona (1997)

¹⁷Hartnoll, R. (1994): Drug treatment reporting system and the first treatment demand indicator.

Definitive protocol. Council of Europe. Barcelona.

Ne všichni problémoví uživatelé jsou závislí (nesplňují diagnostická kritéria pro závislost), neboť část z nich vyhledává pomoc skrze jiné problémy, nežli závislost (sociální problémy, partnerské problémy, zhoršení preexistujících psychiatrických potíží atd. Část osob kontaktuje instituci pod nátlakem rodiny, partnera či zaměstnavatele apod. Přitom nemusí být sama přesvědčena o potřebnosti tohoto kontaktu a nepociťuje nijaké potíže. To připadá v úvahu zejména u kategorií (5) a (6) (viz dále).

Kategorie (7) *závislí*. Pouze určitá část skupiny problémových uživatelé skutečně splňuje diagnostická kritéria dle MKN-10 pro závislost na některé z návykových látek. Ti, kteří splňují tvoří průnik mezi oběma skupinami. Část osob, splňujících kritéria pro závislost dle MKN-10 nikdy nevyhledala žádnou odbornou pomoc a nejsou tak podchyceni v rámci FTD. Poslední kategorií původního dělení jsou (9) *těžcí dlouhodobí uživatelé drog*, nejčastěji aplikující drog intravenózně. Kromě obvykle těžkého stupně závislosti se zde přidávají výrazný sociální propad, celkově špatný somatický stav, vysoce rizikové vzorce užívání (např. sdílení jehel či paraferálií apod.) a celkové rizikové chování (vysoká promiskuita, špatná hygiena atd.). Pokud takovíto uživatelé drog kontaktují nějakou instituci (např. využívají program streetworku apod.), jsou vykázáni v rámci FTD. Pokud nikdy nevyužili a nevyužívají žádné formy institucionální podpory a péče, tvoří další segment skupiny skryté populace těžkých a dlouhodobých uživatelů drog.

Původní Simonovo dělení jsme doplnili¹⁸ o kategorie nacházející se v tzv. skryté populaci uživatelů drog, kterou je míněna skupina uživatelů drog, kteří nikdy v souvislosti s užíváním drogy nevyhledali žádnou pomoc (ani nenavštěvují nízkoprahová kontaktní centra a programy streetworku) a nejsou nikdy jako uživatelé drog vedeni, nezávisle na tom, zda nějakou pomoc potřebují či nikoli. V rámci této skupiny rozlišujeme (5) skupinu *experimentátorů* s psychoaktivními látkami. Drogoví experimentátoři jsou lidé, kteří mají více, než jednu aktuální zkušenost s nelegální drogou a tuto zkušenost obvykle

¹⁸Miovský, M. et al. (2001): PAD: Kvalitativní analýza. Závěrečná zpráva kvalitativní části studie Projektu analýza dopadů nové drogové legislativy v ČR (PAD). Praha.

opakují ve velmi dlouhých časových intervalech. Obvyklé pro tuto skupinu je zkoušení různých typů drog a způsobů jejich užití, přitom v užívání nenacházíme pravidelnost ani sklon zkušenost vícekrát opakovat. Získá-li vzorec užívání určitý pravidelnější rámec, setting a nejedná se již o nahodilé experimentování s různými drogami, hovoříme o tzv. rekreačním užívání.

U (6) *rekreačních uživatelů* je obvyklý takový vzorec užívání nelegálních drog, které se ve více aspektech blíží vzorcům rekreačního užívání legálních drog (alkoholu nebo cigaret). Cílem tedy je pobavit se, odreagovat, uvolnit, získat energii, dobrou náladu atd. Charakteristické je určité ustálení settingu a typu drogy, ačkoli to nemusí být pravidlem. Rekreační uživatelé nesplňují kritéria závislosti dle MKN-10 a největší část rekreačních uživatelů se nikdy nestanou závislými v duchu těchto kritérií. Ty, kteří po určité časové periodě takového stylu užívání začnou splňovat kritéria pro závislost řadíme do dvou různých skupin v rámci *skryté populace závislých uživatelů drog*. Pokud si zachovávají dostatečné sociální zázemí, užívají drogy v rámci relativně ustálených vzorců užívání, které jim nezpůsobují další zdravotní ani sociální problémy a současně se ve spojitosti s užíváním drog nedostanou do konfliktu se zákonem, pak hovoříme o (9) *závislých uživatelích drog se stabilizovaným sociálním zázemím a vzorci užívání*. Přestože tito uživatelé splňují kritéria pro závislost dle MKN-10, nežádají o jakoukoli formu institucionalizované pomoci či péče a zůstávají ve skryté populaci. U některých z nich se zřejmě drogová kariéra skutečně stabilizuje a mohou takto žít dlouhou dobu nebo postupně měnit hlavní drogu nebo po čase drogy úplně přestat užívat. Častý je tento styl např. u lékových závislostí. Ti, u nichž dojde během dalšího průběhu drogové kariéry ke sociálnímu propadu a zdravotním komplikacím, případně konfliktům se zákonem, se ocitají se ve skupině (9).

Toto dělení se ukázalo být jako velmi užitečné jak při zacházení s daty ze školních studií, tak především v průběhu kvalitativní analýzy semistrukturovaných interví získaných s uživateli drog z různých

skupin populace v rámci projektu PAD.¹⁹ V dalším textu se budeme těchto termínů přidržovat.

Školní studie v české republice

Školní studie patří k nejdéle rozvíjeným typům výzkumných studií v ČR v oblasti závislostí. Přestože větší část z nich vznikla nezávisle na aktivitách EMCDDA a netvořily součást základního rámce dat, dosáhly velmi rychle srovnatelné úrovně se zeměmi EU a jejich harmonizace s kritérii EU a požadavky v rámci sběru pěti základních indikátorů představuje víceméně pouze technicko-organizační kroky. Ty jsou v současnosti realizovány prostřednictvím projektu²⁰ Twinning project Phare, Component 1, na jehož konci (prosinec 2002) stojí vznik národního monitorovacího centra (National Focal Point) jako referenčního pracoviště za Českou republiku pro EMCDDA. Toto pracoviště pak bude zodpovědné za dodržení vědecko-výzkumných kritérií pro všechny základní oblasti výzkumu závislostí podléhajících povinnému hlášení a koordinaci výzkumných aktivit.

Historický vývoj školních studií v ČR

Školní studie jsou v České republice jedním z nejdéle rozvíjených typů výzkumných studií v oblasti závislostí. Pomineme-li několik drobných studií na přelomu let 1992-1993, pak první velkou školní studii na celorepublikové úrovni byl v roce 1994 projekt²¹ vedený zesnulým Doc. Dismanem s názvem Alkohol, tabák a nelegální drogy mezi mládeží. Na tomto projektu se podílela také Hygienická služba,

¹⁹Miovský, M., Zábranský, T. (2001): Přehled výsledků substudie provedené s uživateli nelegálních psychoaktivních

látek: kvalitativní analýza. Adiktologie Supplementum 2001. Rukopis.

²⁰Twinning project Phare získal Úřad vlády ČR. Podrobnější informace lze získat na WWW stránkách

Mezirezortní protidrogové komise Úřadu vlády.

²¹Disman, M. a kol. (1994). Drogy, alkohol, tabák a životní styl: epidemiologicko-sociologická studie o užívání

drog mezi středoškoláky v ČR. HS hl.m.Prahy. Praha.

kteřé následně na projekt navázala a začala školní studie na celorepublikové úrovni pravidelně opakovat.

Projekt pod názvem Mládež a drogy byl následně zopakován v roce 1997 a 2000²² (interval 3 roky). Tyto studie již prováděla a koordinovala Hygienická stanice hl.města Prahy, pod metodologickým vedením prof.MUDr.Jana Šejdy, CSc. Studie se zaměřuje na středoškolskou mládež ve věku 15-19 let a všechny typy středních škol a učilišť. Cílová skupina je tak prakticky identická s projektem NEAD 2000 (viz dále). Projekt Mládež a drogy je standardně prováděným dotazníkovým setřením, jehož realizátoři navíc od roku 1997 učinili několik kroků k přiblížení metodice studie ESPAD ve struktuře užitého dotazníku. Určitou slabinou tohoto projektu je zejména reprezentativnost souborů, které není vždy a ve všech krajích dodržena, což zbytečně znehodnocuje výsledek projektu. Naopak v výhodám patří plošné pokrytí, zabezpečené díky síti OHS, zapojených do sběru dotazníků. Centrální pracoviště drogové epidemiologie (CPDE) při HS hl.města Prahy pak zabezpečuje zpracování a vyhodnocení výsledků. CPDE mj. zpracovává také oblast FTD (First Treatment Demand).

Po výzkumné stránce nejsofistikovaněji prováděnou školní studií na území naší republiky je projekt ESPAD, jehož realizátorem je PhDr.Ladislav Csémy (Psychiatrické centrum Praha). Tato studie běží ve všech zemích EU a několika dalších postkomunistických zemí, včetně České republiky. Ta se do projektu zapojila již v roce 1995,²³

²²Polanecký, V. a kol. (1999): Užívání drog, alkoholu, tabáku a životní styl středoškoláků a učňů v České republice. HS hl.města Prahy. Praha.

Droginfo, číslo 3, účelová publikace, Hyg. stanice hl. města Prahy, Praha, 2000

²³Csémy L.: Pití alkoholu a užívání drog u dospívajících. Srovnání změn během druhé poloviny 90. let.

In: Sovinová H., Csémy L., Sadílek P. (1999): Zdraví a škodlivé návyky. Státní zdravotní ústav, Praha.

ESPAD 95 - Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách, Česká republika, 1995.

Výzkumná zpráva, pro NCPZ vypracoval INRES-SONES. Národní centrum podpory zdraví, Praha, 1996.

kdy projekt na našem území proběhl poprvé a následně byl opakován v roce 1999²⁴ (interval 4 roky). Studie je zaměřena na věkovou kategorii 16 let. Reprezentativní soubor je sestaven tak, aby reprezentoval 16leté studenty a učně jak z hlediska pohlaví, tak typu školy. Možnost mezinárodního srovnání, jednotná a propracovaná kritéria a metodika, sofistikovanost metodické stránky, z tohoto projektu činí prestižní a velmi ceněný výzkum.

Kromě obou předchozích nejrozsáhlejších studií proběhlo v ČR množství různých dílčích projektů, u nichž je někdy obtížné srovnání a ověření dodržení všech potřebných kritérií a procedur. Je možné se setkat také studii zaměřenými na mládež základních, nebo naopak vysokých škol.

Projekt NEAD

Výzkumná studie NEAD provedená na věkové skupině středoškoláků ve věku 15-19 let v letech 1996, 1998 a 2000 se od obou předchozích liší především tím, že byla původně navržena jako malá regionální studie a teprve v průběhu doby byla prováděna ve více regionech (okresech) a formovala se do dnešní podoby nejrozsáhlejšího dotazníkového výzkumu v oblasti závislostí v ČR.

Historie projektu NEAD

NEAD byl původně koncipován jako malá regionální studie, mající za cíl na úrovni okresu přinést data, potřebná pro práci drogového koordinátora a organizací působících v lokalitě v rámci všech typů prevence a léčby závislostí. Tlak na jeho vznik byl tedy dán potřebami z terénu a nikoli systémově. Tak byl v roce 1995 poprvé

Hibell B., Andersson B., Bjarnason T., Kokkevi A., Morgan M., Narusk A., (Eds)(1997): The 1995 ESPAD Report. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 26 European Countries. Stockholm, CAN.

²⁴Csémy L., Sovinová H., Sadílek P. (2000): ESPAD 99 - Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách, Česká republika, 1999. Výzkumná zpráva, PCP.

proveden malý průzkum v okresech Třebíč a Jihlava, aby rok nato, v roce 1996 mohlo být s celkovým počtem 1736 respondentů poprvé realizováno srovnání mezi těmito dvěma okresy.²⁵ Po prvním úspěchu byl pro rok 1998 navržen kvalitnější dotazník a byla dopracována koncepce regionálního typu studie na potřebné odborné úrovni a kvalitě. Díky obrovskému nasazení výzkumného týmu, se i přes naprosto nedostačující technické a finanční zajištění, podařilo uskutečnit výzkum NEAD 98, do kterého bylo zahrnuto pět okresů jižní Moravy. Celkový počet 4 900 respondentů (5 výběrových souborů). Stále se však jednalo o akci několika lidí, pracujících na projektu více ze zájmu, než čehokoli jiného. Bez nároku na honoráře a z naprosto nezajištěnou ekonomickou stránkou se tak podařilo provést takto náročnou studii za zlomek obvyklé ceny (rozpočet se pohyboval okolo 180 tisíc korun). Zprvu se zdálo, že to byl současně také poslední podobný projekt. Výsledek²⁶ však měl takový úspěch, že jsme postupně začali zvažovat možnost pokračovat v práci. Tím vznikl projekt NEAD 2000.

Projekt NEAD 2000

Projekt NEAD 2000 byl však opět v určitém úhlu pohledu experimentem. Ekonomicky byl zajištěn více zdrojovým financováním. První část nákladů měl pokrýt zahraniční grant jedné z holandských nadací. Druhou pak podíly okresních úřadů, které se do výzkumu přihlásily a třetím zdrojem měl být zisk z prodeje publikací a od sponzorů výzkumu. Nikdy v historii ČR nebyl podobný výzkum realizován a nebylo se tedy kde inspirovat či nechat poučit ze zkušenosti jiných. Po návrhu a schválení rozpočtu byl výzkum nabídnut jednotlivým okresním úřadům, prostřednictvím jejich protidrogových koordinátorů. Do výzkumu se přihlásilo v prvním kole celkem 29 okresů. Dodatečně pak ještě další dva. Celkem se tak výzkumu účastnilo rekordních 31 okresů. Tyto okresy byly až na několik ojedinělých výjimek ze tří krajů ČR: jižní a severní Morava a východní Čechy. Proto závěrečné analýzy umožnily srovnání za tyto tři kraje, ale není možné vytvořit celostátní soubor bez zastoupení

²⁵Miovský, M. (1997): Drogy už a nebo ještě? NEAD 96: Zpráva z výzkumu. Albert, Boskovice.

²⁶Miovský, M., Urbánek.T. (1999): NEAD 98. Zpráva z výzkumu. Albert, Boskovice.

potřebného počtu okresů ve zbývajících krajích. Stejně jako tomu bylo při výzkumu NEAD 98, byla dodržena všechna pravidla pro zachování možnosti srovnat regiony navzájem mezi sebou. Každý region má tedy svůj vlastní výběrový reprezentativní soubor čítající 800-1000 respondentů z řad středoškoláků.

Vzhledem ke značnému rozsahu projektu, bylo třeba nejen posílit výzkumný tým, ale také jej institucionálně lépe zaštitit a nalézt vhodného partnera pro první dvě fáze výzkumu. Oba tyto kroky se podařilo včas provést a mezi potenciálními uchazeči byla za partnera pro projekt vybrána firma SC&C a to zejména proto, že v ČR není mnoho firem, které by byly schopné provést podobný objem práce v požadovaném čase a v profesionální kvalitě, za současně existujících ekonomických komplikací. Byly tak nejen splněny veškeré požadavky kladené na reprezentativnost souborů za každý okres, ale současně také požadavky na pružnost a kvalitu přípravy databázového souboru pro statistické zpracování.

Ve studii byly dodrženy metodologické standardy běžné pro školní studie užívané v zemích EU a díky využití metodiky studie ESPAD²⁷ jsou výsledky použitelné a srovnatelné s jinými obdobnými výzkumy. Studie proběhla v celkem 31 okresech (regionech) ČR a výsledky těchto jednotlivých výzkumů jsou vypracovány v závěrečných zprávách zvláště pro každý z těchto regionů. Výsledky všech závěrečných zpráv (31 kusů) jsou veřejnými daty a jsou k dispozici všem případným zájemcům.

²⁷Hibell B., Andersson B., Bjarnason T., Kokkevi A., Morgan M., Narusk A., (Eds): The 1995 ESPAD Report.

Alcohol and Other Drug Use Among Students in 26 European Countries. Stockholm, CAN, 1997.

Csémy L., Sovinová H., Sadílek P.: ESPAD 99 - Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách, Česká republika, 1999. Výzkumná zpráva, PCP, 2000.

Sovinová H., Csémy L., Sadílek P.: Zdraví a škodlivé návyky. Státní zdravotní ústav, Praha, 1999.

ESPAD 95 - Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách, Česká republika, 1995.

Výzkumná zpráva, pro NCPZ vypracoval INRES-SONES. Národní centrum podpory zdraví, Praha, 1996.

Metodologické poznámky k projektu NEAD 2000

Cíl výzkumu

Studie NEAD 2000 si kladla za cíl zmapovat prostřednictvím regionálního výzkumu současnou podobu a vývoj situace v oblasti nealkoholových drog mezi středoškolskou mládeží ve vybraných regionech (okresech) ČR a to na základě zájmu příslušných Okresních úřadů. Nalézt specifické odlišnosti či naopak podobnosti mezi jednotlivými regiony z hlediska nejen vlivu jejich polohy či sousedství a vzdáleností od velkého města, ale také jejich polohy vzhledem k hlavním transportním tepnám apod. Pokusit se zachytit měnící se trendy, preference, postoje apod. mezi středoškolskou mládeží a na jejich základě se pokusit o predikci dalšího vývoje v těch okresech, kde výzkum probíhá opakovaně. Na straně jedné je tedy cílem zjistit konkrétní situaci a rozsah zkušeností středoškolské mládeže s drogami v každém okrese zvláště, nezávisle na ostatních. Na druhé straně pak nabídnout studii, umožňující srovnávat jednak tyto jednotlivé regiony (okresy) navzájem a následně v rámci krajského srovnání nabídnout konfrontaci údajů regionálních s krajskými a zajistit, aby tyto údaje byly srovnatelné s výsledky výzkumů konaných na národní, či mezinárodní úrovni.

Organizační, ekonomické a technické zajištění projektu

Po organizační a technické stránce zajišťovalo projekt občanské Sdružení Podané ruce, které stálo u zrodu tohoto projektu. Metodologickou podporu a záštitu nad projektem měl Psychologický ústav Akademie věd ČR a Katedra psychologie FFUP Olomouc. Sběr dotazníků a přípravu databázového souboru zajišťovala ve spolupráci firma SC&C Praha.

Vedoucí výzkumu:

Výzkumný tým:

Konzultant:

Mgr. Michal Miovský

Mgr. Tomáš Urbánek, PhD.

Lenka Šťastná

Margareta Hvižďová

PhDr. Ladislav Csémy

Výzkum byl zpracován na výpočetní technice Psychologického ústavu Akademie věd Brno a softwaru firmy SPSS. Průběh výzkumu byl poznamenán jedním, za to však zásadním problémem, kterým bylo jeho ekonomické zázemí. Celkový rozpočet pro 31 okresů ve výši cca 1,7 milionu korun začal být v jeho průběhu ohrožen. Rozpočet neměl vytvořenu prakticky žádnou rezervu a jakákoli změna se tak projevila neschopností zaplatit některou z položek. Sérii problémů odstartovaly škrty ve státním rozpočtu, se kterými nikdo při konstrukci rozpočtu samozřejmě nepočítal. Tím došlo k tomu, že některé z okresů neuhradily dohodnutou částku, tvořící jejich podíl nákladů na provedení studie. Druhou velkou ránou byly škrty v zahraničním projektu, které se nejvíce projevily právě na prostředcích pro výzkum. Tyto události vedly k tomu, že se projekt ocitl v situaci, kdy prostředky od okresů přicházely mnohem později, než bylo plánováno a nebylo tak možné je použít a vedle toho bylo třeba zaplatit celý největší náklad, tedy sběr dotazníků a jejich prepis. Hlavní organizátor situaci vyřešil půjčkou, díky které byl časový rozdíl překonán. Celý výzkum byl dokončen za velmi nepříznivých finančních podmínek. Ztráta byla vyčíslena na 415 tisíc korun. Výsledky výzkumu byly vydány v omezeném nákladu tiskem a vypáleny na CD. Jednotliví koordinátoři pak dostali nejen tyto vtištěné výsledky, ale také CD, které obsahuje Závěrečnou zprávu nejen za jejich okres, ale také ze všech zbývajících 30 okresů. Zájemci si tak mohli zažádat o výsledky na okresním úřadě, či objednat CD u autora.

Výběrové soubory

Reprezentativnost výběrového souboru představuje u školních studií zcela klíčový prvek. Od kvality jeho zvládnutí se odvíjí všechny ostatní části a ošetření reprezentativnosti je třeba věnovat maximální pozornost.

Jak bylo poznamenáno dříve, je cílovou skupinou projektu mládež ve věku 15-19 let studující střední školu či učební obor. Projekt je postavený tak, že se pro každý jednotlivý zapojený okres sestavuje samostatný reprezentativní výběrový soubor. Základní soubor za region tvoří středoškolská mládež ve zkoumaném okrese (regionu).

Při sestavování výběrového souboru bylo zohledněno několik základních požadavků:

- a) za region (okres) musí být sestaven reprezentativní výběrový soubor umožňující vyhodnotit region zvlášť, nezávisle na ostatních regionech a umožnit tak následné vzájemné srovnání
- b) zohlednit různé demografické údaje (spádovost, dopravní tepny, očekávané „komunikace či izolovanosti oblastí od ostatních,“ z hlediska trendů drogové scény ve velkých městech a s tím souvisejícím problémem „migrace“ nebo spíše cestování některých skupin lidí závislých na nealkoholových drogách po větších městech a doslova „oblíbenosti“ některých měst mezi závislymi atd.)
- c) zohlednit strukturu středoškolských zařízení a početní zastoupení studentů a učňů na jednotlivých typech škol (ty jsou v každém regionu jiné a mění se samozřejmě také z roku na rok)

Poměr mezi počty studentů a učňů na jednotlivých typech škol byl při posledním výzkumu²⁸ stanoven dle údajů Ústavu pro informace ve vzdělávání z roku 1999, které byly pro tuto potřebu dostačující. Základní čtyři typy středoškolských zařízení jsou:

- a) Gymnázia
- b) Střední průmyslové a zdravotní školy
- c) Střední odborné školy
- d) Střední odborná učiliště a odborná učiliště

Ze zkušeností z jiných výzkumů se ukázalo smysluplné sloučit některé z typů škol do konečných tří kategorií (neboť sloučené typy škol vykazovaly ve sledovaných oblastech prakticky shodné výsledky a nebyl znám žádný další důvod, který by tento krok zpochybnil. Po zkušenostech z výzkumu NEAD 98 byly pro projekt NEAD 2000 tyto kategorie dále sloučeny do tří: A/ Gymnázia, B/ Střední průmyslové školy a zdravotnické školy, střední odborné školy (obchodní,

²⁸Miovský, M., Urbánek.T. (1999): NEAD 98. Zpráva z výzkumu. Albert, Boskovice.

zemědělské apod.) a SOU, OU a ISS s maturitou, C/ SOU, OU, ISS apod. (bez maturity). Výsledná struktura výběrového souboru pro celou ČR dle typu škol (včetně vzájemného poměru počtu studentů a učňů) je schematicky zachycena v tabulce č.3.

	Typ školy	Vzájemný poměr
A	Gymnázia	9,13
B	SOŠ	40,91
C	SOU, OU	49,96
CELKEM		100%

Tab.3: Poměry počtu studentů dle typu školy pro ČR

Výběrový soubor má jedno specifikum v tom, že díky schválenému prodloužení základní školy o devátou třídu vznikl před lety na středních školách tzv. „prázdný ročník“ – to se samozřejmě ve výzkumu projevilo absencí respondentů (či jejich malým počtem) v tomto ročníku. Neplatilo to však v případě gymnázií, která mají nižší stupeň, a která tak samozřejmě měla studenty i v ročnících, které na jiných školách v podstatě vůbec nebyly. Drželi jsme se základního metodologického požadavku, že výběrový soubor by měl maximálně vystihovat (být „zmenšeným modelem“) základní soubor, ve kterém reálně ročník chyběl. Tím se ovšem výzkum stává svým způsobem obtížně replikovatelným, neboť z hlediska sestavení výběrového souboru byl díky plošnému zavedení deváté třídy proveden nestandardní zásah. Vznikla tak situace, která v minulosti nenastala a v budoucnu se pravděpodobně také takto nezopakuje, a která činí výzkum v tomto ohledu svým způsobem jedinečným.

Vzhledem k počtu sledovaných proměnných, počtu zohledněných typů škol a požadavkům na způsob hodnocení, byl optimální počet respondentů na jeden region stanoven na 900 (reálně se pohybuje mezi 850-1000 respondentů).

Vzorek byl pořízen kombinovanou metodou náhodného a stratifikovaného výběru, díky kterému jsou zohledněny požadavky na poměrné zastoupení všech základních typů středních škol a učilišť, při současném dodržení zásad pro vytváření reprezentativního výběrového souboru pro dotazníková šetření.

Celkový soubor (složený z 31 výběrových reprezentativních souborů pro každý okres zvláště) za všech 31 okresů tak čítá přibližně necelých 27 000 studentů a učňů. Pro potřeby disertační práce bylo vybráno pouze pět okresů jižní Moravy, ve kterých výzkum proběhl již v předešlých letech a kde bylo možné zajistit srovnání výsledků i mezi více opakováními.

Konstrukce dotazníku a jeho položky

Při konstruování dotazníku jsme vycházeli z několika základních požadavků. Kromě ryze praktických požadavků na technické zvládnutí a časové možnosti administrace, se jednalo především o metodologické požadavky. Tedy zajištění toho, aby položky vhodně diferencovaly odpovědi a dále především to, aby dotazník jako celek splňoval požadavky kladené na tento typ studií a neznemožnil srovnání výsledků s jinými studii. Proto jsme za výchozí zvolili dotazník užitý při studii ESPAD (metodika jeho administrace a sběru) a upravili jej v duchu předešlých požadavků. Po detailním srovnání a analýze české verze dotazníku ESPAD jsme dotazník NEAD 2000 dále doplnili o položky, které se v našich předešlých výzkumech ukázaly být smysluplné a které nám přinesly zajímavé výsledky. Tyto změny a doplňky však nebyly provedeny do částí, převzatých z metodiky ESPAD.

Dotazník obsahoval celkem 50 otázek, z nichž některé se skládaly z dalších upřesňujících podotázek. Všechny 50 otázek bylo uzavřených. Dotazník obsahoval několik sérií položek cílených vždy k určitému okruhu problémů. Kromě běžných základních demografických údajů o respondentovi (věk, typ školy, velikost města, kde respondent má trvalé bydliště, dojíždění nebo bydlení na internátě atd.) byly zahrnuty okruhy: věnování se koníčkům a způsob trávení volného času, výsledky ve škole a jejich hodnocení, kouření cigaret a požívání alkoholu (včetně prvních zkušeností s těmito drogami), zkušenost s nealkoholovými drogami (jakými, věk první zkušenosti, způsob získání atd.), postoj k drogám a názory na jejich nebezpečnost, postoj k uživatelům drog, názor na řešení problémů s drogami, charakteristika pojmu závislost apod. Dále byly zahrnuty položky, jimiž respondenti mohli vyjádřit názor na efektivitu a kvalitu jednotlivých forem prevence. Mimo to pak bylo několik položek

zacíleno na primární rodinu respondentů (sourozenci, chybějící rodič, pocit důvěry či nedůvěry k rodičům, event. výskyt závislosti u rodičů atd.).

Celá původní verze dotazníku je uvedena v příloze č.1.

Sběr dotazníků a příprava databázového souboru

Dotazník byl konstruován tak, aby jej byli respondenti schopni vyplnit během jedné vyučovací hodiny. Sběr dotazníků probíhal za standardních podmínek, kdy studenti a učni měli k dispozici pro vyplnění dotazníku jednu vyučovací hodinu v přítomnosti zaškolených tazatelů firmy SC&C, kteří na konci hodiny všechny dotazníky sesbírali a odnesli mimo školu k hodnocení. Respondentům bylo před vyplňováním vysvětleno základní poslání výzkumu a zdůrazněna jejich vlastní anonymita – v minulosti jsme se výjimečně setkali s pokusy pedagogů zjišťovat, jak kdo odpovídal (přestože dotazníky neobsahují jména ani čísla třídního výkazu apod.), a bylo třeba respondentům zdůraznit, že k něčemu podobnému nemůže v průběhu výzkumu dojít. Celý proces sběru dotazníků probíhal za naprosto standardních profesionálních podmínek, obvyklých pro dotazníkový šetření. Díky spolupráci s firmou SC&C se podařilo dosáhnout toho, že jsme byly schopni tento vysoký standard dodržet ve všech 31 okresech.

Po rozřídění a kontrole dotazníků (vyřazení nevyplněných či nekvalitně vyplněných) byl připraven databázový soubor pro program SPSS, který byl následně ošetřen a statisticky vyvážen.

Terminologická poznámka

V textu Disertační práce jsou v názvech kapitol a některých pasážích dále užívány termíny, které nejsou v některých případech zcela "zdomácnělé" a proto je těmto termínům věnován prostor, aby nedošlo k chybné interpretaci či různým nejasnostem způsobeným právě používáním těchto termínů.

Jedná se především o poněkud sporné rozlišení dvou skupin drog. Laická a někdy též odborná veřejnost spontánně rozlišují tzv. tvrdé a měkké drogy. Toto rozlišení není příliš vhodné, přestože do jisté míry vystihuje skutečnost, že nebezpečnost jednotlivých drog skutečně není snadno srovnatelná a v žádném případě není stejná (a to jak po stránce zdravotních, tak sociálních či ekonomických rizik). Pravděpodobně nejjednodušším kritériem rozlišení různého stupně rizikovitosti je počet úmrtí způsobených drogou. Newcombe²⁹ ve statistice za Velkou Británii velmi názorně poukazuje na různě velký potenciál nebezpečnosti jednotlivých drog. Ve většině vyspělých zemí se rozlišují dvě či více skupin drog, dle jejich stupně nebezpečnosti. Ani oficiální publikace orgánů EU³⁰ (EMCDDA) nijak neskrývá propastné rozdíly mezi počty úmrtí u jednotlivých drog, mezi nimiž např. právě ve Velké Británii umírá ročně přibližně 120 tisíc lidí na nemoci způsobené kouřením cigaret a asi 33 tisíc lidí na nemoci způsobené užíváním alkoholu nebo jeho předávkováním. Přestože v naší zemi doposud není ustálen jednotný systém získávání dat a hlášení o počtu úmrtí, je z existujících statistik snadno ověřitelné, že ČR není v tomto směru výjimkou.³¹ V části anglosaské literatury se pro tzv. lehké drogy rozšířil termín "drogy s akceptovatelnou mírou rizikovitosti." Tento termín je však dle našeho názoru v prostředí ČR mírně zavádějící a autoři z těchto uvedených důvodů dále v textu užívají dělení, o kterém bylo na některých odborných konferencích³² v roce 2000 referováno:

²⁹Newcombe, R., Woods, S. (1999): How risk is ecstasy? A model for assessing and comparing the mortality risk. 3D Research Bureau Liverpool, England.

³⁰Griffith, P. a kol. (1997): New trends in synthetic drugs in EU. EMCDDA. Lisabon.

³¹Zábranský, T.(2000): Drogová mortalita v ČR. Substudie výzkumného projektu PAD. Rukopis.

³²Miovský, M, Popov, P. (2000): Systém léčebné péče ve světle nových trendů v užívání drog.

Příspěvek přednesený na V. celostátní konferenci SNN při ČSL JEP. Brno 2000.

Miovský, M, Popov, P. (2000): Navrhovaná síť léčebných zařízení. Příspěvek přednesený na

Celostátní psychiatrické konferenci. Špindlerův mlýn 2000.

Návykové látky: jsou látky schopné vyvolat návykové chování a stupeň jejich společenských, zdravotních, sociálních a ekonomických rizik je relativně nižší. Jedná se o látky typu marihuana, LSD, lysohlávky, extáze apod. Termínem "návykové látky" není nijak zpochybněna jejich schopnost vyvolat specifické formy návykového chování. Je ovšem třeba také poznamenat, že rizika způsobená jejich užíváním nejsou zcela srovnatelná s riziky spojenými s užíváním tzv. "vysoce rizikových návykových látek" a to zejména ve vztahu ke zdravotním důsledkům.

Vysoce rizikové návykové látky: jsou látky, jejichž stupeň nebezpečnosti je ve sledovaných zásadních oblastech velmi vysoký (společenská, zdravotní, sociální a ekonomická rizika). Mezi tyto látky patří též legální alkohol, který stupněm svých zdravotních (a to jak ve smyslu somatických tak psychických komplikací) a sociálních rizik patří bez jakýchkoli pochyb mezi velmi vysoce nebezpečné drogy. Z nejméně zneužívaných látek této skupiny vybíráme (vzhledem k jejich výskytu i mezi středoškolskou populací) pervitin, celá skupina opiátů, zneužívané léky (často v kombinaci s alkoholem), samotný již jmenovaný alkohol, toluen a celá skupina těkavých látek atd.

Dalším termínem který je třeba v tomto kontextu zmínit je tzv. **Celoživotní zkušenost** s drogou. Ta představuje jedno z ústředních témat současnosti při hodnocení významných údajů ze školních studií. Termín samotný označuje skutečnost, že respondent má minimálně jednu zkušenost s nelegální drogou (tedy jakoukoli jinou drogou než nikotin či alkohol). Zahrnuje tedy na jednom konci škály respondenty s jednou zkušeností s marihuanou, stejně tak jako na konci druhém respondenty opakovaně zneužívající pervitin. Celá kategorie je tak značně nesourodá a je třeba k tomuto významnému údaji přistupovat poněkud opatrněji. Důvod proč se okolo termínu Celoživotní zkušenosti s drogou diskutuje, je velmi prozaický. Zatímco v minulosti představovala skupina středoškolské populace se zkušeností s drogou minoritu, dnes je situace opačná a vývoj naprosto jednoznačný. Mezi výzkumníky to již v roce 1995 byl Parker,³³ kdo upozornil na to, že se postupně přeskupují skupiny se

³³Parker, H., Measham, F., Alldridge J. (1995): Drugs futures... Research Monograph 7, ISDD.

zkušeností či bez ní a psal o vzniku "nové deviace" - středoškolácích bez zkušenosti s drogou. Jakkoli se zdá tento vývoj jako vysoce nebezpečný (a jistě alarmující v mnoha ohledech je), přesto se postupně začíná ukazovat, že samotná zkušenost s drogou není tím nejrizikovějším údajem. Někteří autoři dokonce zpochybňují i existenci doposud neprokázaného vztahu mezi počtem mladých lidí s celoživotní zkušeností s drogou a počtem problémových uživatelů drog (tedy uživatelů kteří ve vztahu ke zneužívání drogy potřebují a využívají nějaké pomoci). Za mnohem rizikovější a v tomto ohledu významnější se ukazuje být procento středoškoláků, kteří zkušenost s drogou učiní opakovaně a když opakovaně, tak v pravidelnějších intervalech. Případně vůbec nejrizikovější údaj, kterým je vysoce rizikový vzorec užívání již v počátcích možné budoucí drogové kariéry.

Příloha č.1: Dotazník NEAD 2000

NEAD

NEAkoholové Drogy 2000

The Research Project on Alcohol and Nonalcohol Drugs

Dotazník pro studenty

Než začnete, přečtěte si následující informace

Tento dotazník je součástí celostátní studie o užívání alkoholu, drog a tabáku mezi studenty vašeho věku. Průzkum se letos provádí ve třiceti okresech v celé České republice a jedná se o nejrozsáhlejší výzkumnou studii svého druhu u nás.

Na výzkumu podílí několik institucí: Psychologický ústav Palackého univerzity v Olomouci, Psychologický ústav Akademie věd v Brně, Sdružení Podané ruce v Brně, Meziresortní protidrogová komise při Úřadu vlády ČR a firma SC&C partner. Data z ČR budou využita také v mezinárodní srovnávací zprávě. Zpráva nebude obsahovat výsledky jednotlivých tříd.

Vaše třída byla namátkou vybrána, aby se účastnila této studie. Jste jedním z asi 30 000 studentů v České republice, kteří se této studie účastní.

Dotazník je zcela anonymní - nebude obsahovat vaše jméno, ani žádné jiné informace, které by vás mohly individuálně identifikovat. Po vyplnění dotazník odevzdejte výzkumnému asistentovi, který dotazníky shromažďuje a odnáší je k okamžitému vyhodnocení. K dotazníkům **nemá přístup nikdo ze školy**, ani učitelé ani ředitel/ka. Na dotazníky nepište své jméno ani žádné jiné údaje.

Má-li být tato studie úspěšná, je důležité, abyste odpovídali uvážlivě a upřímně. Vaše odpovědi jsou považovány za přísně důvěrné a kromě tohoto výzkumu nebudou využity k žádnému jinému účelu. Účast ve studii je dobrovolná. Narazíte-li v dotazníku na otázku, na kterou z nějakého důvodu nechcete odpovědět, nechte ji prostě nezodpovězenou.

Nejde o žádný test. Neexistují zde správné ani špatné odpovědi. U většiny otázek jsou předznačené odpovědi. Pokud mezi nimi nenajdete odpověď, která by vystihovala váš názor nebo vaše zkušenosti přesně, označte odpověď, která je významem nejbližší. Na otázky odpovídejte tak, že tužkou vybarvíte příslušné kolečko.

Doufáme, že vás práce na dotazníku zaujme. Pokud budete mít nějaké dotazy (nejasnosti), přihlaste se. Asistent výzkumu přijde k vaší lavici a podá vám vysvětlení.

Děkujeme vám předem za vaši účast.

Prosím, můžete začít.

NEAD 2000: Přehled vybraných výsledků komparativní studie

6. Jaký byl Váš průměrný prospěch z posledního vysvědčení?

☐ 1,00 - 1,5	☐ 3,01 - 3,5
☐ 1,51 - 2,0	☐ 3,51 - 4,0
☐ 2,01 - 2,5	☐ 4,01 - 4,5
☐ 2,51 - 3,0	☐ 4,51 a horší

7. Během školního roku:

- docházíte do školy, která je v místě bydliště
- do školy musíte dojíždět každý den do jiné obce
- bydlíte na internátě
- bydlíte na privátě
- bydlíte u kamaráda/ky

Následující část dotazníku se týká cigaret, alkoholu a jiných drog. Dnes se o těchto věcech často mluví, ale existuje málo přesných informací. Proto potřebujeme vědět víc o skutečných zkušenostech a názorech lidí vašeho věku.

Doufáme, že budete moci zodpovědět všechny otázky, najdete-li však nějakou, o níž si myslíte, že na ni nemůžete odpovědět upřímně, bude lepší, když ji necháte nezodpovězenou.

Vaše odpovědi jsou považovány za důvěrné a nebudou nijak spojovány s vaší osobou nebo vaší třídou.

Následující otázky se týkají kouření cigaret.

8. Kolikrát v životě (pokud vůbec) jste kouřil/a cigarety?

nikdy	1-2
krát	3-5
krát	6-9
krát	10 nebo
více krát	kouřím
pravidelně každý den
☐	☐	☐	☐	☐	☐

9. Jak často a kolik cigaret jste kouřil/a během POSLEDNÍCH 30 DNÍ?

☐ Vůbec nekouřil/a	☐ 6-10 cigaret denně
☐ Méně než 1 cigaretu za týden	☐ 11-20 cigaret denně
☐ Méně než 1 cigaretu denně	☐ Více než 20 cigaret denně
☐ 1-5 cigaret denně	

NEAD 2000: Přehled vybraných výsledků komparativní studie

Následující otázky se týkají alkoholických nápojů - včetně piva, vína a destilátu

10. Jak často (pokud vůbec) jste pil/a nějaký alkoholický nápoj? (Vybarvěte v každém řádku pouze jedno kolečko)

Kolikrát:	0	1-2	3-5	6-9	10 nebo více	
a) V životě	☐	☐	☐	☐	☐	a)
b) Během posledních 12 měsíců	☐	☐	☐	☐	☐	b)
c) Během posledních 30 dnů	☐	☐	☐	☐	☐	c)

11. Zamyslete se nad UPLYNULÝMI 30 DNY. Jak často (pokud vůbec) jste pil některý z následujících nápojů?

(Vybarvěte v každém řádku pouze jedno kolečko)

Kolikrát?	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20 nebo vícekrát	
a) Pivo	☐	☐	☐	☐	☐	☐	a)
b) Víno	☐	☐	☐	☐	☐	☐	b)
c) Destilát (vodka, rum, slivovice aj. (včetně míchaných nápojů např. gin s tonikem)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	c)

12. Když jste pil/a naposled nějaký alkohol, pil/a jste víno? Pokud ano, přibližně kolik?

- Nikdy nepiju víno
- Nepil/a jsem víno, když jsem naposledy něco pil/a
- Méně než malou sklenku (tj. méně než 1 decilitr)
- 1-2 malé sklenky (1 až 2 decilitry)
- Půl lahve (asi 3,5 deci)
- Celou láhev (7 decilitrů)
- Více než 0,7 l láhev

13. Zamyslete se nad POSLEDNÍMI 30 DNY. Kolikrát (pokud vůbec) jste vypil/a během posledních 30 dnů pět nebo více sklenic alkoholu za sebou? ("Sklenice alkoholu" znamená dvoudecovou sklenici vína nebo půllitru piva, nebo jednu skleničku (půldeci) destilátu).

- Ani jednou
- Jedno
- Dvakrát
- Třikrát až pětkrát
- 6 až 9x
- 10x a vícekrát

NEAD 2000: Přehled vybraných výsledků komparativní studie

14. Kolikrát (pokud vůbec) jste byl/a opilý/á? (Vybarvěte v každém řádku pouze jedno kolečko)

	nikdy	1-2 krát	3-5 krát	6-9 krát	10-19 krát	20 nebo vícekrát
a) Za celý život	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Za posledních 12 měsíců	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Za posledních 30 dnů	☐	☐	☐	☐	☐	☐

15. Pokud jste již někdy byl/a opilý/á, pokuste se prosím označit na této škále od 1 do 10, jak silně jste byl/a opilý/á při poslední takové situaci.

Byl/a jsem
trochu víc
veselý/á

Byl/a jsem silně
opilý/á, tak, že jsem
nebyl/a schopen/na
stát na nohách

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

 Nikdy jsem nebyl/a opilý/á

Následující otázky se týkají některých dalších drog

16. Slyšela jste někdy o následujících drogách? (Vybarvěte v každém řádku pouze jedno kolečko)

	Ano	Ne	
a) Léky na uklidnění, sedativa (např. Diazepam, Radepur, Defobin aj.).....	☐	☐	a)
b) Marihuana nebo hašiš.....	☐	☐	b)
c) LSD.....	☐	☐	c)
d) Pervitin (amfetaminy).....	☐	☐	d)
e) Krak.....	☐	☐	e)
f) Kokain.....	☐	☐	f)
g) Relevin.....	☐	☐	g)
h) Heroin.....	☐	☐	h)
i) Ecstasy.....	☐	☐	i)
j) Methadon.....	☐	☐	j)
k) Halucinogenní houby.....	☐	☐	k)

NEAD 2000: Přehled vybraných výsledků komparativní studie

17. Chtěl/a jste někdy zkusit některou z drog uvedených v předcházející otázce?

- Ano Ne

18. Myslíte si, že by se Vám za určitých okolností mohlo stát, že byste zkusil/a nějakou drogu (mimo alkoholu a cigaret)?

- Nikdy jsem ještě drogu nezkusil, ale možná nějakou někdy zkusím
 Nikdy jsem ještě drogu nezkusil a určitě to ani nikdy zkusit nechci
 Už jsem drogu zkusil a již to nikdy nechci opakovat
 Už jsem drogu zkusil a asi to nebylo naposled

19. Kolikrát jste užíval/a [bral/a] (pokud vůbec) marihuanu (tráva) nebo hašiš (haš)? (Vybarvěte v každém řádku pouze jedno kolečko)

	nikdy	1-2 krát	3-5 krát	6-9 krát	10-19 krát	20 nebo vícekrát
a) Za celý život.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Za posledních 12 měsíců.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Za posledních 30 dnů	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Léky na uklidnění, jako např. Diazepam, Radepur, Rohypnol, Defobin, Meprobamat a jiné, jsou léky, které lékaři někdy lidem předepisují na uklidnění, proti nespavosti nebo aby se uvolnili. Tyto léky se v lékárnách vydávají na lékařský předpis.

20. Užíval/a jste někdy léky na uklidnění nebo sedativa, protože vám je předepsal lékař?

- Ne, nikdy
 Ano, ale ne déle než tři týdny
 Ano, tři týdny nebo déle

21. Na koho byste se obrátil/a o pomoc či radu, pokud byste se dostal/a do problémů s drogami (či někdo z Vašich blízkých)? (Vybarvěte pouze jedno kolečko !)

- na rodiče
 na sourozence
 na nejbližšího kamaráda nebo kamarádku
 na někoho z příbuzných, se kterým si rozumím
 na duchovního
 na léčebné či kontaktní centrum pro závislé
 na psychologa nebo psychiatra
 na někoho jiného

NEAD 2000: Přehled vybraných výsledků komparativní studie

Chtěli bychom zjistit, jak lidé začínají brát drogy. Vzpomeňte si prosím na úplně první případ (pokud byl nějaký), kdy jste nějakou drogu vzal/a. (Připomínáme, že informace, které nám sdělíte, považujeme za důvěrné. Vaše jméno není na dotazníku a nikdo se nebude pokoušet je zjistit).

23. Jakou drogu (pokud vůbec nějakou) jste zkusil/a **POPRVÉ**? (Vybarvěte pouze jedno kolečko !)

- Nikdy jsem neužil/a žádnou z látek níže vyjmenovaných
- Tišící prostředky nebo sedativa
- Marihuana nebo hašiš
- LSD
- Pervitin, či jiné amfetaminy
- Relevin
- Heroin
- Ecstasy
- Halucinogenní houby
- Těkavé látky (toluen apod.)
- Nevím, co to bylo

25. Z jakého důvodu jste zkusil/a tuto drogu? (Z uvedených možností vybarvěte tu nebo ty, které vás k tomu vedly)

- Nikdy jsem neužil/a drogy uváděné v otázce 24
- Chtěl/a jsem se dostat do nálady
- Nechtěl/a jsem stát mimo partu
- Neměl/a jsem co dělat
- Byl/a jsem zvědavý/á
- Chtěl/a jsem zapomenout na starosti
- Bylo to z jiných důvodů
- Nevzpomínám si

26. Jak jste tuto látku dostal/a?

- Nikdy jsem neužil/a žádnou z látek uvedených v předchozí otázce 29
- Dostal/a od staršího bratra nebo sestry
- Dostal/a od přítele(-kyně), od staršího chlapce nebo dívky
- Dostal/a od přítele(-kyně) stejně staré(ho) jako já nebo mladší(ho)
- Dostal/a od někoho, o kom jsem slyšel/a, ale neznal/a osobně
- Dostal/a od cizího člověka
- Brala se ve skupině přátel (kde to s sebou někdo přinesl a nabídl ostatním)
- Koupěna od přítele/kyně
- Koupěna od někoho, o kom jsem slyšel/a, ale neznal/a osobně
- Koupěna od cizího člověka
- Od jednoho z rodičů
- Nic z toho

NEAD 2000: Přehled vybraných výsledků komparativní studie

27. Kdybyste si chtěl/a koupit marihuanu nebo hašiš, co myslíte, kde by se dala sehnat? (Můžete vybarvit více koleček)

- Neznám takové místo
- Na ulici, v parku, apod.
- Ve škole
- Na diskotéce nebo v baru apod.
- V bytě dealera
- Jinde

28. Jednotlivci se liší v tom, zda odsuzují nebo schvalují lidi, kteří dělají určité věci. Vy osobně odsuzujete lidi, kteří dělají následující věci? (Vybarvěte pouze jedno kolečko v každém řádku)

	Neod- suzuji	Od- suzuji	Silně odsuzuji	Nevím	
a) Příležitostné kouření cigaret	☐	☐	☐	☐	a)
b) Kouření 10 nebo více cigaret denně	☐	☐	☐	☐	b)
c) Příležitostné pití alkoholu	☐	☐	☐	☐	c)
d) Opít se jednou za týden	☐	☐	☐	☐	d)
e) Příležitostné kouření marihuany nebo hašiše	☐	☐	☐	☐	e)
f) Pravidelné kouření marihuany nebo hašiše	☐	☐	☐	☐	f)
g) Užívání LSD nebo jiného halu- cinogenu	☐	☐	☐	☐	g)
h) Užívání heroínu	☐	☐	☐	☐	h)
i) Užívání léků na uklidnění (bez doporučení lékaře)	☐	☐	☐	☐	i)
j) Užívání pervitinu	☐	☐	☐	☐	j)
k) Užívání ecstasy	☐	☐	☐	☐	k)
l) Čichání těkavých látek.....	☐	☐	☐	☐	l)

29. Co by se podle Vás mělo dělat, aby problémů s drogami ubylo? (vybarvěte minimálně jedno, maximálně však tři kolečka)

- zakázat reklamu na alkohol a cigarety
- legalizovat lehké drogy
- zvýšit trestní postih překupníků drog
- trestat více toxikomany
- nutit toxikomany k léčbě i proti jejich vůli
- nabízet toxikomanům léčbu a pomoc, ale nenutit je proti vůli
- více rozšířit formy pomoci toxikomanům
- zlepšit a zintenzívnit prevenci (přednášky, besedy, knihy, filmy apod.)
- nemělo by se dělat vůbec nic

NEAD 2000: Přehled vybraných výsledků komparativní studie

29. Kdyby to záleželo na Vás, které z následujících činností by měly být tolerovány a které by již měly být trestné?

(Vybarvěte pouze jedno kolečko v každém řádku)

	TOLEROVAT	- TRESTAT	
a) občasné kouření marihuany.....	☐	☐	a)
b) pravidelné kouření marihuany.....	☐	☐	b)
c) užívání LSD (tripů, krystalů).....	☐	☐	c)
d) občasné užívání Lysohlávek.....	☐	☐	d)
e) pravidelné užívání Lysohlávek.....	☐	☐	e)
f) užívání Extáze.....	☐	☐	f)
g) užívání Heroinu.....	☐	☐	g)
h) užívání Pervitinu.....	☐	☐	h)
i) čichání Toluenu.....	☐	☐	i)

30. Co myslíte, jak velké je riziko, že si lidé uškodí (fyzicky nebo nějak jinak), KDYŽ ... ?

(Vybarvěte pouze jedno kolečko v každém řádku)

	Žádné riziko	Malé riziko	Střední riziko	Velké riziko	Nevím	
a) kouří cigarety příležitostně	☐	☐	☐	☐	☐	a)
b) kouří jeden nebo více balíčků cigaret denně	☐	☐	☐	☐	☐	b)
c) pijí jednu nebo dvě sklenice alkoholu každý den	☐	☐	☐	☐	☐	c)
d) pijí pravidelně každý den alkohol. Nápoje..	☐	☐	☐	☐	☐	d)
e) kouří příležitostně marihuanu nebo hašíš	☐	☐	☐	☐	☐	e)
f) kouří pravidelně marihuanu nebo hašíš	☐	☐	☐	☐	☐	f)
g) zkusí LSD jednou nebo dvakrát	☐	☐	☐	☐	☐	g)
h) berou LSD pravidelně	☐	☐	☐	☐	☐	h)
i) užijí pervitin (amfetaminy) jednou nebo dvakrát	☐	☐	☐	☐	☐	i)
j) berou pravidelně pervitin, amfetaminy	☐	☐	☐	☐	☐	j)
k) užijí ecstasy jednou nebo dvakrát)	☐	☐	☐	☐	☐	k)
l) berou ecstasy pravidelně	☐	☐	☐	☐	☐	l)
m) čichají občas těkavé látky (toluen)	☐	☐	☐	☐	☐	m)
n) čichají pravidelně těkavé látky	☐	☐	☐	☐	☐	n)

NEAD 2000: Přehled vybraných výsledků komparativní studie

31. Co myslíte jak obtížné by pro Vás bylo sehnat si následující věci, kdybyste o to stál/a?

(Vybarvěte pouze jedno kolečko v každém řádku)

	Ne- možné	Velmi obtížné	Trochu obtížné	Celkem snadné	Velmi snadné	Nevím	
a) Cigarety.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	a)
b) Pivo	☐	☐	☐	☐	☐	☐	b)
c) Víno	☐	☐	☐	☐	☐	☐	c)
d) Destilát	☐	☐	☐	☐	☐	☐	d)
e) Marihuanu nebo hašiš	☐	☐	☐	☐	☐	☐	e)
f) LSD nebo nějaký jiný halucinogen.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	f)
g) Pervitin, amfetaminy	☐	☐	☐	☐	☐	☐	g)
h) Léky na uklidnění	☐	☐	☐	☐	☐	☐	h)
i) Ecstasy	☐	☐	☐	☐	☐	☐	i)
j) Heroin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	j)
k) Halucinogenní houby	☐	☐	☐	☐	☐	☐	k)
l) Těkavé látky (toluen)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	l)
m) Anabolické steroidy	☐	☐	☐	☐	☐	☐	m)

33. Podle vašeho odhadu, kolik z vašich přátel... (Vybarvěte jedno kolečko v každém řádku)

	Nikdo	Málo- kdo	Několik	Větši- na	Všichni	
a) kouří cigarety	☐	☐	☐	☐	☐	a)
b) pije alkoholické nápoje (pivo, víno, destilát)	☐	☐	☐	☐	☐	b)
c) se opije alespoň jednou za týden	☐	☐	☐	☐	☐	c)
d) kouří marihuanu nebo hašiš	☐	☐	☐	☐	☐	d)
e) bere LSD nebo jiný halucinogen	☐	☐	☐	☐	☐	e)
f) bere pervitin (jiné amfetaminy)	☐	☐	☐	☐	☐	f)
g) bere léky na uklidnění (bez doporučení lékaře).....	☐	☐	☐	☐	☐	g)
h) bere ecstasy	☐	☐	☐	☐	☐	h)
i) bere heroin	☐	☐	☐	☐	☐	i)
j) čichá těkavé látky (toluen apod.)	☐	☐	☐	☐	☐	j)
k) jí halucinogenní houby	☐	☐	☐	☐	☐	k)
l) užilo alkohol s prášky	☐	☐	☐	☐	☐	l)
m) bere anabolické steroidy	☐	☐	☐	☐	☐	m)

NEAD 2000: Přehled vybraných výsledků komparativní studie

35. Některý ze starších sourozenců..... (Označte jedno okénko v každém řádku)

Nemám staršího sourozence	☐						
		Nikdy	Zřídka	Občas	Často	Nevím	
a) kouří cigarety	☐	☐	☐	☐	☐	☐	a)
b) pije alkoholické nápoje(pivo, víno, destilát) .	☐	☐	☐	☐	☐	☐	b)
c) se opije	☐	☐	☐	☐	☐	☐	c)
d) kouří marihuanu nebo hašiš	☐	☐	☐	☐	☐	☐	d)
e) bere léky na uklidnění (bez doporučení lékaře)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	e)
f) bere ecstasy	☐	☐	☐	☐	☐	☐	f)

36. Měl/a jste někdy některé z následujících problémů? (Vybarvěte pouze jedno kolečko v každém řádku)

	Nikdy	Ano, souviselo to s požitím alkoholu	Ano, souviselo to s požitím drog	Ano, nemělo to ale souvislost s požitím alkoholu ani drog
a) Hádka nebo spor	☐	☐	☐	☐
b) Rvačka	☐	☐	☐	☐
c) Nehoda nebo zranění (úraz).....	☐	☐	☐	☐
d) Ztráta peněz nebo cenností	☐	☐	☐	☐
e) Poškození předmětů nebo oděvu.....	☐	☐	☐	☐
f) Problémy ve vztazích s rodiči.....	☐	☐	☐	☐
g) Problémy ve vztazích s přáteli	☐	☐	☐	☐
h) Problémy ve vztazích s učiteli	☐	☐	☐	☐
i) Snížená výkonnost ve škole nebo v práci.....	☐	☐	☐	☐
j) Oběť loupeže nebo krádeže	☐	☐	☐	☐
k) Nesnáze s policií	☐	☐	☐	☐
l) Přijetí do nemocnice nebo na jednotku intenzivní péče nebo do krizového centra	☐	☐	☐	☐
m) Sexuální zkušenost, které jste druhý den litoval/a.....	☐	☐	☐	☐
n) Sex bez ochrany	☐	☐	☐	☐

NEAD 2000: Přehled vybraných výsledků komparativní studie

37. Jaký názor máte na následující formy primární prevence (zajímá nás Vaše hodnocení jejich kvality, přijatelnosti, přiměřenosti a efektivity – tedy toho, zda podle Vás tyto programy mají nějaký účinek a dopad (bodujte jako ve škole od nejlepšího (jednička) po nejhorší (pětka) vybarvením příslušného kolečka v každém řádku a dále označte vybarvením kolečka, zda máte s tímto programem také svoji osobní zkušenost – pokud ne, nechejte kolečko nevybarvené)

	Nejlepší ----- Nejhorší					Mám zkušenost
	1	2	3	4	5	
a) blok přednášek a diskusí ve škole s pedagogem.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) přednáška a diskuse s externím přednášejícím.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) sportovní akce, tématické výstavy o drogách apod. ..	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) brožury, publikace, letáky apod.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) reklamy v televizi či rádiu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) diskuse v televizi či rádiu, vzdělávací pořady	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g) film o drogách a osudech jejich uživatelů	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h) osobní svědectví toxikomana (či „exusera“)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i) beseda s lidmi pracujícími s toxikomany	☐	☐	☐	☐	☐	☐
j) vrstevnické „peer“ programy	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Následující otázky se týkají vaší rodiny, příp. rodičů. Pokud Vás vychovávali převážně nevlastní rodiče nebo někdo jiný, odpovězte za ně. Například, máte-li jak nevlastního tak vlastního otce, odpovězte za toho, který byl při vaší výchově důležitější.

38. Jaké vzdělání má váš otec?

- Základní
- Je vyučený
- Ukončil střední školu s maturitou
- Nedokončené vysokoškolské
- Ukončené vysokoškolské
- Nevím

39. Jaké vzdělání má vaše matka?

- Základní
- Je vyučená
- Ukončila střední školu s maturitou
- Nedokončené vysokoškolské
- Ukončené vysokoškolské
- Nevím

39. Jak dobře je na tom vaše rodina po stránce materiální ve srovnání s jinými rodinami ve vaší zemi? (vybarvěte pouze jedno kolečko)

☐ Je velmi bohatá	☐ Je spíše chudší
☐ Je dost bohatá	☐ Je dost chudá
☐ Je spíše bohatá	☐ Je velmi chudá
☐ Je tak asi průměrná	

40. Kdo z následujících lidí s vámi žije v téže domácnosti? (Označte každou z odpovídajících možností)

NEAD 2000: Přehled vybraných výsledků komparativní studie

☐	Žiji sám	☐	Sourozenci (vlastní i nevlastní)
☐	Otec	☐	Dědeček, babička
☐	Nevlastní otec	☐	Jiní příbuzní
☐	Matka	☐	Jiní lidé než příbuzní
☐	Nevlastní matka		

41. Jaké jsou vaše vztahy k

	Velmi Uspokojivé	Uspokojivé	Ani uspokojivé, ani neuspokojivé	Spíše neuspokojivé	Zcela neuspokojivé	
a) matce	☐	☐	☐	☐	☐	a)
b) otci	☐	☐	☐	☐	☐	b)
c) k přátelům	☐	☐	☐	☐	☐	c)

42. Byl/a jste do svých 15 let vychováván(a) společně oběma vlastními rodiči?

ANO	NE
☐	☐

43a. Máte pocit, že v rodině, v níž vyrůstáte

- je všechno v naprostém pořádku
- je to vcelku v pořádku
- dost se to střídá chvílí to v pořádku je a chvílí není
- spíš to vypadá, že to v pořádku není
- vůbec to není v pořádku

43b. Řekl/a byste, že v rodině, v níž vyrůstáte (nebo jste vyrůstal/a) existují vzájemná pouta

velmi silná	spíše silná	spíše slabá	velmi slabá
☐	☐	☐	☐

43c. Máte pocit, že v rodině v níž vyrůstáte panuje ovzduší vzájemné důvěry, vstřícnosti a pochopení?

- ano, je to tak vždy
- většinou to tak je
- někdy to tak je
- většinou to tak není
- vůbec to tak není

44. Vědí vaši rodiče, kde trávíte sobotní večery?

- Vědí to vždy
- Většinou to vědí
- Někdy to vědí
- Obvykle to nevědí

45. Pokud jste už někdy zkusil/a marihuanu nebo hašiš, myslíte, že byste to řekl/a v tomto dotazníku?

- Již jsem řekl/a, že jsem to užíval/a
- Určitě ano
- Pravděpodobně ano
- Pravděpodobně ne
- Určitě ne

46. Pokud jste už někdy užil/a heroin (nebo třeba braun), myslíte, že byste to řekl/a v tomto dotazníku?

- již jsem řekl/a, že jsem to užíval/a
- Určitě ano
- Pravděpodobně ano
- Pravděpodobně ne
- Určitě ne

47. Uveďte prosím, do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími názory. (Vybarvěte pouze jedno kolečko v každém řádku)

	Zcela souhlasím	Spíše Souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Zcela nesouhlasím
a) Většinu pravidel můžete porušit, když se vám nehodí	☐	☐	☐	☐	☐
b) Řídím se takovými pravidly, jakými sám chci	☐	☐	☐	☐	☐
b) Ve skutečnosti je v životě velmi málo absolutních zásad.....	☐	☐	☐	☐	☐
d) Je těžké věřit čemukoli, protože se vše mění .	☐	☐	☐	☐	☐
e) Doopravdy nikdo neví, co ho v životě čeká..	☐	☐	☐	☐	☐
f) V životě si nikdy a ničím nemůžete být jisti..	☐	☐	☐	☐	☐

NEAD 2000: Přehled vybraných výsledků komparativní studie

48. Následující věty jsou o tom, jaký máte pocit sám ze sebe. (Vybarvěte pouze jedno kolečko v každém řádku)

	Zcela sou- hlasím	Souhla- sím	Nesou- hlasím	Vůbec nesou- hlasím	
a) Vcelku jsem sám se sebou spokojený/á.....	☐	☐	☐	☐	a)
b) Někdy si myslím, že nestojím za nic.....	☐	☐	☐	☐	b)
c) Víím, že mám řadu dobrých vlastností.....	☐	☐	☐	☐	c)
d) Zvládám věci stejně dobře jako jiní lidé.....	☐	☐	☐	☐	d)
e) Není toho moc, na co bych mohl/a být hrdý/á.	☐	☐	☐	☐	e)
f) Někdy se cítím zbytečný/á.....	☐	☐	☐	☐	f)
g) Jsem stejně hodnotný člověk, jako ostatní lidé.....	☐	☐	☐	☐	g)
h) Přál/a bych si, abych si mohl/a sám/sama sebe víc vážít.....	☐	☐	☐	☐	h)
i) Mám pocit, že jsem neúspěšný/á.....	☐	☐	☐	☐	i)
j) Mám k sobě pozitivní postoj.....	☐	☐	☐	☐	j)

49. Stalo se vám někdy (Vybarvěte pouze jedno kolečko v každém řádku)

	Ne	Ano, jednou	Ano, dvakrát	Ano, častěji než 2x	
a) že jste utekl/a z domova a byl/a pryč déle než jeden den.....	☐	☐	☐	☐	a)
b) že jste úplně ztratil/a chuť žít.....	☐	☐	☐	☐	b)
c) že jste blízkému člověku pomohl/a překonat těžkou životní krizi.....	☐	☐	☐	☐	c)

50. Jak jste spokojen/a (Vybarvěte pouze jedno kolečko v každém řádku)

	Velmi spokojen	Spíše spokojen	Něco mezi	Spíše nespokojen	Velmi nespokojen	
a) s finanční situací vaší rodiny.....	☐	☐	☐	☐	☐	a)
b) se svým zdravotním stavem.....	☐	☐	☐	☐	☐	b)
c) s vyhlídkami osobního uplatnění v budoucnosti.....	☐	☐	☐	☐	☐	c)

Děkujeme Vám za vyplnění dotazníku

Ještě než dotazník odevzdáte, prolistujte ho, prosím, ještě jednou
a překontrolujte, zda jste nepřehlédli/a některou z otázek.

Příloha č.2: Záznamový protokol sběru dotazníků

Zpráva o provedení výzkumu ve třídě

NEAD 2000 – NEAlkoholové Drogy

Město/obec: Okres:

Škola:		
Třída:	Datum:	
Pořadová čísla dotazníků odevzdaných ve třídě:		
Pohlaví	Chlapci	Dívky
Přítomno žáků (počet)		
Chybí žáků (počet)		
Celkem:		

Důvod absence:	Chlapci	Dívky
Nemoc		
Omluvená absence		
Jiné důvody		
Neomluvená absence		
Není známo		
Celkem (počet)		

1. Zaznamenejte, zda došlo k vyrušování při vyplňování dotazníků:

- Ne
- Ano, ze strany několika málo žáků
- Ano, vyrušovala méně než polovina studentů
- Ano, vyrušovala asi polovina žáků
- Ano, vyrušovala více než polovina žáků

<p>O jaké vyrušování šlo?</p> <p>☐ Pochechtávání, pomrkávání po spolužácích</p> <p>☐ Hlasité komentáře jako:</p> <p>.....</p> <p>☐ Jiné komentáře a poznámky, jako:</p> <p>.....</p>
--

NEAD 2000: Přehled vybraných výsledků komparativní studie

2. **Zdá se Vám, že studenti pracovali na dotaznících se zájmem?**

- Ano, všichni
- Ano, téměř všichni
- Většina z nich
- Asi polovina
- Méně než polovina
- Ne, téměř nikdo z nich
- Ne, vůbec nikdo z nich

3. **Přístupovali studenti k práci na dotaznících s vážností?**

- Ano, všichni
- Ano, téměř všichni
- Většina z nich
- Asi polovina
- Méně než polovina
- Ne, téměř nikdo z nich
- Ne, vůbec nikdo z nich

4. **Jak dlouho trvalo vyplňování dotazníků ve třídě?**

Přibližně minut.

5. **Poznámky:**

Podpis asistenta výzkumu

Použitá Literatura:

Annual reports 1997-2000 EMCDDA, Lisabon.

ADIKTOLOGIE (2001). Odborný časopis věnovaný prevenci, léčbě a výzkumu závislostí. Číslo 1. SCAN, Tišnov.

Arksey, H., Knight, P. (1999): Interviewing for Social Scientists. Sage, Thousand Oaks, London, New Delhi.

Barker, G. (2000): Metody rychlého posuzování zneužívání drog ve společnosti. Albert. Boskovice.

Creswell, J.W. (1994): Research Design. Sage, Thousand Oaks, London, New Delhi.

Creswell, J.W. (1997): Qualitative Inquiry and Research Design. Sage, Thousand Oaks, London, New Delhi.

Csémy, L.: Pití alkoholu a užívání drog u dospívajících. Srovnání změn během druhé poloviny 90. let.

In: Sovinová H., Csémy L., Sadílek P. (1999): Zdraví a škodlivé návyky. Státní zdravotní ústav, Praha.

Csémy, L., Sovinová, H., Sadílek, P. (2000): ESPAD 99 - Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách, Česká republika, 1999. Výzkumná zpráva, PCP Praha.

Čermák, I., Štěpaníková, I. (1997): Validita v kvalitativním psychologickém výzkumu. Československá psychologie 6, LXI.

Disman, M. a kol. (1994). Drogy, alkohol, tabák a životní styl: epidemiologicko-sociologická studie o užívání drog mezi středoškoláky v ČR. HS hl.m.Prahy. Praha.

Draft ASSESSMENT REPORT– CZECH REPUBLIC (2001) a Thematic Matrix of the Work Programme (materiál poskytnutý v rámci pracovního setkání 11.-15.6.2001 na MPK při Úřadu vlády v rámci projektu PHARE PROJECT COOPERATION EMCDDA – CEECs).

Droginfo číslo 3 (2000): Účelová publikace Hyg. stanice hl. města Prahy. Praha, 2000

ESPAD 95 - Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách, Česká republika, 1995.

Výzkumná zpráva, pro NCPZ vypracoval INRES-SONES. Národní centrum podpory zdraví, Praha, 1996.

Greenwood, G. & Robertson, K. (ed.)(2000): Understanding and responding to drug use: the role of qualitative research. EMCDDA Scientific Monograph Series No.4.EMCDDA. Luxemburg.

Griffith, P. a kol. (1997): New trends in synthetic drugs in EU. EMCDDA. Lisabon.

Hartnoll, R. (1994): Drug treatment reporting system and the first treatment demand indicator. Definitive protocol. Council of Europe. Barcelona.

Hartnoll, R. (ed.) (2000): Výběr vzorku technikou sněhové koule – Handbook on Snowball Sampling). Albert, Boskovice. Pracovní verze textu.

Havlíčková, J. (2001): Zhodnocení zneužívání drog u pacientů hospitalizovaných ve zdravotnických zařízeních v Olomouci. Diplomová práce.

Hibell, B., Andersson, B., Bjarnason, T., Kokkevi, A., Morgan, M., Narusk, A., (Eds.) (1997): The

1995 ESPAD Report. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 26 European Countries. Stockholm, CAN.

Howard, J. et al. (1998): The Rapid Assessment and response guide on substance substance use and especially vulnerable young people (EVYP-RAR). WHO. Geneva.

Kubů, P.(2000): Drogy na taneční scéně. Celostátní psychiatrická konference. Špindlerův mlýn 2000.

Mayring, P. (1994): Qualitativ-empirische Forschung in der Psychologie. In: Schorr, A. (Hg.): Die psychologie und die Methodenfrage. Göttingen: Hogrefe (studentský překlad).

Minařík J., Bém, P. (1999): Rychlé zhodnocení (RAP) injekčního užívání drog v ČR v roce 1999. Zpráva z výzkumu. Praha.

Miovský, M.(1996): LSD a jiné halucinogeny. Albert, Boskovice.

Miovský, M. (1997): Drogy už, anebo ještě? NEAD 96: Zpráva z výzkumu. Albert, Boskovice.

Miovský, M. (1999): Význam a úloha regionálních studií ve výzkumu závislostí: představení výsledků NEAD 98. Referát přednesený 1. září 1999 v Praze na pravidelném semináři Společnost pro návykové látky, ČLS JEP.

Miovský, M., Urbánek,T. (1999): NEAD 98. Zpráva z výzkumu. Albert, Boskovice.

Miovský, M., Čermák, I. (2000). Je pro nás etický diskurz ve výzkumu jen prázdným pojmem?
In.: Čermák, I., Miovský, M. (ed.) (2000). Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí. Sborník z konference. Psů AV, Albert. Boskovice 2000.

Miovský, M. (2000): Nové trendy v užívání drog: vzniká mezi mládeží opravdu nová deviace?

Příspěvek přednesený na 19.sympoziu Duševní zdraví mládeže v Brně, 15.-16.listopadu 2000.

Miovský, M, Popov, P. (2000): Systém léčebné péče ve světle nových trendů v užívání drog.

Příspěvek přednesený na V. celostátní konferenci SNN při ČSL JEP. Brno 2000.

Miovský, M, Popov, P. (2000): Navrhovaná síť léčebných zařízení. Příspěvek přednesený na Celostátní psychiatrické konferenci. Špindlerův mlýn 2000.

Miovský, M. (2000): Třetí strana mince: O LSD, marihuaně a lysohlávkách trochu jinak. Rukopis.

Miovský, M., Urbánek, T. (2001). NEAD 2000: Tabák, alkohol a nelegální drogy mezi středoškoláky.

In.: Řehulka, E., Řehulková, O. (ed.) (2001): Učitelé a zdraví 3 (sborník). Nakladatelství Pavel Křepela & Psychologický ústav AVČR. Brno. Str. 245-268.

Miovský, M. (2000): Analýza faktorů vulnerability pro drogovou kariéru (kvalitativní biografická analýza s uživateli drog v rámci kvalitativní substudie projektu Copernicus). Závěrečná zpráva. Praha.

Miovský, M. (2001): Kvalitativní přístup ve výzkumu závislostí: teoretická východiska a aplikační možnosti. Adiktologie č.1, ročník I. Str. 70-83.

Miovský, M., Urbánek,T. (2001): NEAD 2000. Zprávy z výzkumu za jednotlivé okresy. Albert, Boskovice.

Miovský, M. a kol. (2001): PAD: Přehled hlavních výsledků substudií v rámci kvalitativní části projektu. Závěrečná zpráva. Praha.

Miovský, M., Zábranský, T. (2001): Přehled výsledků substudie provedené s uživateli nelegálních psychoaktivních látek: kvalitativní analýza. Adiktologie Supplementum 2001. Rukopis.

Miovský, M., Zábranský, T. (2001): Přehled výsledků substudie provedené s policisty, vyšetřovateli, kriminalisty a soudci ve vztahu k trestné činnosti uživatelů nelegálních psychoaktivních látek: kvalitativní analýza. Adiktologie Supplementum 2001. Rukopis.

Miovský, M., Urbánek, T. (2002): Tabák, alkohol a nelegální drogy mezi středoškoláky: vznikla nová deviace? Čs. Psychologie. V tisku.

Miovský, M., Urbánek, T. (2002): Aktuální přehled rozsah užívání drogy mezi mládeží. Poster na 44. Česko-Slovenské psychofarmakologické konferenci v Jeseníku. 5.-9.1.2002, Jeseník.

Mravčík, V., Zábranský, T. (2001): Sekundární analýza školních studií. Závěrečná zpráva substudie projektu Analýza dopadů nové drogové legislativy v ČR (PAD). Praha.

Mravčík, V., Zábranský, T. (2001a). Sekundární analýza školních studií 1994-2000
Adiktologie Supplementum, 1(1). V tisku.

Mravčík, V., & Zábranský, T. (2001b). Určení prevalence problémových uživatelů nelegálních drog 1998-2000. Adiktologie Supplementum, 1(1). V tisku.

Mravčík, V., Zábranský, T. (2001): Dotazníkový průzkum injekčního užívání drog v lékárnách ČR.
Adiktologie č.1, ročník 1., Tišnov. Str.10-21.

Newcombe, R., Woods, S. (1999): How risk is ecstasy? A model for assessing and comparing the mortality risk. 3D Research Bureau Liverpool, England.

Palm, R. (2001): Copernicus Project: Globální přístup k drogové problematice na komunitní úrovni. Adiktologie č.2, ročník I., str.97-105.

Palm, R., Zábranský, T. (2000): Practical outcomes. Příloha závěrečné zprávy projektu Copernicus. Praha 2000.

Palm, R. (2001): Copernicus Project: Globální přístup k drogové problematice na komunitní úrovni. Adiktologie č.2, ročník I., str.97-105.

Parker, H. et.al. (1995): Drugs futures: Changing patterns of drug use amongst English youth. ISDD Research Monograph 7. ISDD. London. In.: Griffith, P. a kol. (1997): New trends in synthetic drugs in EU. EMCDDA. Lisabon.

Polanecký, V. a kol. (1996, 1997, 1998, 1999, 2000): Epidemiologie drog a uživatelů drog. CPDE, HS hl.města Prahy. Praha.

Polanecký V, Šmídová O., Studničková B., Šejda J., (1998): Užívání drog, alkoholu, tabáku a životní styl středoškoláků a učňů v České republice – 1997. Hygienická stanice Hl.města Prahy, Praha, 1998

Polanecký, V. a kol. (1999): Užívání drog, alkoholu, tabáku a životní styl středoškoláků a učňů v České republice. HS hl.města Prahy. Praha.

Polanecký V, Šmídová O., Studničková B., Šafr J., Šejda J. (1999): Užívání drog, alkoholu, tabáku a životní styl středoškoláků a učňů v České republice – srovnání let 1994, 1995 a 1997. Hygienická stanice Hl.města Prahy, Praha.

Polanecký, V. a kol. (2000): Užívání drog, alkoholu, tabáku a životní styl středoškoláků a učňů v České republice. HS hl.města Prahy. Praha. Droginfo, číslo 3, účelová publikace, Hyg. stanice hl. m. Prahy. Praha.

Rhodes, T. et al. (1998): The Rapid Assessment and response guide on substance use and sexual behavior (SEX-RAR). WHO. Geneva.

Rhodes, T. (1999): Terénní práce s uživateli drog. Albert, Boskovice.

Simon, R. (1997): Estimating prevalence using the case-finding method: an overview. EMCDDA. Lisabon.

Sovinová H., Csémy L., Sadílek P. (1996): Zdraví a škodlivé návyky. Státní zdravotní ústav, Praha, 1999. Výzkumná zpráva, pro NCPZ vypracoval INRES-SONES. Národní centrum podpory zdraví. Praha.

Statistická ročenka České republiky '99. ČSÚ, Scientia, Praha 1999, s. 555-563, tab. 11-24.

Stimson, G.V., Fitch, Ch., Rhodes, T. (1998): The Rapid Assessment and Response Guide on Injecting Drug Use (IDU RAR). World Health Organization 1998. Pp. 93-110.

Tyrlík, M., Bém, P., Zuda, T., Power, R. (1996): Zhodnocení drogové situace v ČR (Rapid Assessment). Zpráva z výzkumu. Praha.

Urban, E. (1973): Toxikománie. Avicenum, Praha.

Zábranský, T., Miovský, M. (2001): PAD: Drogová mortalita. Příspěvek přednesený na semináři SNN při ČSL JEP. Leden 2001.

Zábranský, T., Miovský, M., Mravčík, V., Gajdošíková, H., & Kalina, K. (2001). Projekt analýzy dopadů novelizované protidrogové legislativy v ČR: metodologie a průběžná zpráva pro zasedání vlády ČR 17. ledna 2001 (č.j. 23/01). Praha: Meziresortní protidrogová komise vlády ČR. Interní materiál pro potřeby vlády ČR a Rady PAD

Zábranský, T., Miovský, M., Mravčík, V., Gajdošíková, H., Kalina, K., & Vopravil, J. (2001). Ekonomické náklady společnosti na zneužívání nelegálních ("pouličních") drog v České republice 1998. Adiktologie - Supplementum, 1(1). V tisku.

Zábranský, T. (2000): Průběžná analýza dopadů nové drogové legislativy – stav projektu k 25/I/2000 a návrh provedení druhé fáze (sběr a hodnocení dat) . Zpráva pro zasedání Meziresortní protidrogové komise.

Zábranský, T. (2000): Průběžná analýza dopadů (PAD) nové drogové legislativy v ČR INFO 2.0. Materiál určený jen pro vnitřní potřebu výzkumného týmu.

Zábranský, T., Vorel, F. (2001): Odhad počtu zemřelých v přímém důsledku zneužívání omamných a psychotropních látek a v souvislosti s ním. Adiktologie č.2., ročník I.. Tišnov. Str. 8-27.

Zábranský, T., Mravčík, V., Gajdošíková, H., Miovský, M. (2001). Projekt analýzy dopadů novelizované drogové legislativy v ČR. Souhrnná závěrečná zpráva. Praha, ResAd.